

Az “énközpontú” tanár és a “buta” tanuló játszmája

2023.01.08.

Bevezető

Az egész életünk persze egy nagy játszma, és nem mindegy milyen. Életutunkból következően már gyerekként játszmákat játszunk, a nélkül, hogy tudatában lennénk ennek. Így van ez a felnőtteknél is. A játszmák egy része sajnos destruktív. Nem arra szolgálnak, hogy valódi igényeinket kielégítsük, hanem csak valamilyen más dolgot kapunk benne, amire igazából nincs is szükségünk, mert nem vezetnek az igények kielégítéséhez.

A játszmák elemzése nem könnyű feladat, és nem könnyű stratégiákat kialakítani azok leépítésére. Így van ez akkor is, ha nem magunk vagyunk a játszma játékosai, és valakinek, akár gyerekeknek, akár felnőtteknek segíteni szeretnénk, hogy a destruktív játszma helyett valami más igazi igényét elégíthesse ki. Rainer Sachse Manipulation und Selbsttäuschung c. könyvében (2012) sok ilyen játszmát leír. Egyet emeltem ki közülük, hozzáátéve saját tapasztalatomat:

A butaság játszma

A butaság-játék értelme abban van, hogy a tanuló a kellemetlen feladatokat (mint például a tanulás, ha az kizárólag felső nyomásra történik) elhárítsa el a feje felől. Ahelyett, hogy nyíltan kimondaná, és tiltakozna (és ezzel kritikát provokálna), magát “butának” definiálja. (Ez pedig kívül esik azon a területen, amiért az ember felelős!)

Ez a játszma az iskolákban az egyik legelterjedtebb és legközkedveltebb játszma. Szinte mindenki játszhatja, az iskolában vagy az élet más szinterein. Az iskolában a játszma

szereplői az énközpontú tanár és a tanulástól menekülő tanuló. Nagy valószínűséggel játszható, mert mint később látni fogjuk, a játszmából az énközpontú tanárnak is van “nyeresége”, ezért könnyű őt belerántani a játszmába.

Az élet más területein ugyanez a játék, amikor a férfi nem tudja otthon kezelni a mosógépet, vagy egy nő nem tudja betölteni az autóba az ablaktörlő folyadékot.

Minden ilyen játéknak két szereplője van:

A “buta”-tanuló

Az ember magát úgy tünteti fel, mint aki bizonyos feladatokhoz túl ügyetlen, alkalmatlan, stb. Nyilván ezért, ha el is végezné, akkor sem tudná jól megcsinálni. (1. lépés) Ez után esetleg el is mondja, hogy mik lennének ezek a negatív következmények. (2. lépés, amire csak akkor van szükség, ha az első lépés nem elég a játszma beindításához). Ha mindez nem segít, akkor tényleg el kell követni valami butaságot!

Az “énközpontú”-tanár

A partnert, ez esetben az énközpontú tanárt, különösen kompetensnek, okosnak, jónak kell bemutatni, azért amit tenni fog. (Erre a tanár nagyon vágyik!) Így a tanár magát nagyon értékesnek érzi, és ha eddig még ingadozott volna átvállalni a feladatot, most megteszi. Ezzel kielégül az énközpontú tanár vágya az elismerésre. Újra megerősödik magas státuszában és nagy hatalmában. A játékot ügyesen játszó tanuló elmondja azt is, hogy tudja, hogy a tanár milyen nagyszerűen fogja megoldani a feladatot!

Arra gondolhatnánk, hogy a tanuló számára megalázó lehet ilyennek mutatnia magát. Valójában inkább arról van szó, hogy a tanuló számára a tanulás nem igazán értékes tevékenység. Erről persze nem beszél, de valójában ez a lényeg. Az elidegenedés a tanulástól annak kényszer jellege miatt már sokkal korábban megtörtént. Így nem akar már kompetensnek

látszani, ami persze végtelenül szomorú!

Mit lehet tenni?

Bár ezt az egész dolgot könnyű átlátni és leszerelni, a játékot ennek ellenére gyakran lehet eredményesen játszani, éppen azért, mert belőle a tanár is profitál, A tanár számára elmegy az idő, önmagát igazolhatja, hiszen segített a gyerekeknek, és jó érzéssel tölti el, hogy a gyerekek függnek tőle, és látszólag “szeretik”.

A kibontakozáshoz a tanár részéről szükség van arra, hogy szembenézzen saját énközpontú énjének destruktivitásával és lemondjon a manipulációból származó előnyeiről, másrészt meg kell tanulnia leszerelni a manipulációt, és visszavezetni a tanulókat a tanulás örömei felé. Sajnos mindez nagyon ritkán történik meg, és az iskolai destruktív viselkedések tovább folynak, számtalan más játszmát felölelve.

Irodalom:

- Rainer Sachse: Manipulation und Selbsttäuschung (Springer Verlag 2012)
- Anonymus: Bullying/Hatalmaskodás
- A legfontosabb “tananyag”: A konfliktusmegoldás I.
- Falko Peschel: Új tanári szerep: kioktatóból tanulást kísérő
- Falko Peschel: A tanuló új szerepe: A feladatok mechanikus elvégzőjétől a feltalálóiig